

**PRŪSIJOS LIETUVOS KULTŪROS KRAŠTOVAIZDIS:
ETNINĖS-REGIONINĖS-TAUTINĖS TAPATYBĖS
MATRICA**

**STRAKAUSKAITĖ, Nijolė. *Kultūros kraštovaizdis prie Kuršių marių*. Klaipėda:
Klaipėdos universiteto leidykla, 2010. – 255 p. – ISBN 978-9955-18-536-9**

Ruth Leiserowitz

Vokietijos istorijos institutas Varšuvoje, Lenkija

Naujoje 2011 m. išleistoje knygoje Nijolė Strakauskaitė pateikė Kuršių nerijos ir Prūsų Lietuvos tyrinėjimus kraštovaizdžio tema. Viena vertus, ją domina klausimai, kaip kultūriškai buvo formuojami kraštovaizdžiai – kaip atsirado kultūriniai kraštovaizdžiai ir kaip, kokiomis formomis jie buvo puoselėjami. Antra vertus, ji pabrėžia nagrinėjamo regiono etninės įvairovės veiksnį, gilinasi į žmogaus ir kraštovaizdžio tarpusavio sąveiką, be to, imasi ir klausimo apie tėviškės ir kraštovaizdžio ryšį.

Knyga padalinta į dvi dideles temines dalis. Pirmoji nagrinėja Kuršių nerijos kraštovaizdį bei žmogų ir abiejų šių veiksnių sąveiką, antroji dalis skirta įvairiems Prūsų Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio aspektams ir pirmiausia žvelgia iš biografinių pozicijų.

Nagrinėdama tokias temas kaip kraštovaizdžio įtaka nerijos gyventojams, autorė ne tik šiame, bet ir tolesniuose skyriuose aprėpia ilgą laiko tarpą nuo ankstyvųjų naujųjų laikų pabaigos iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos, atskleisdama „tėviškės kopose“ egzistenciją ir apžvelgdama nerijos gyventojų išgyvenimus (tai daugiausia su gamtos stichijomis susiję įvykiai). Tolesniame skyriuje nagrinėjama kultūrinė protestantų dvasininkų veikla nerijoje. Čia, skirtingai nei tolesniuose skyriuose, negalėdama remtis gausia antrine literatūra, autorė pati ėmėsi plačių tyrimų Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne ir pateikė naujausius rezultatus, kurių turinys įspūdingas. Dar vienas taip pat labai dėmesio vertas šios dalies skyrius skirtas kurortų Kuršių nerijoje atsiradimui ir plėtrai industrializavimo laikotarpiu. Nors labai naujų tyrimų rezultatų čia ir nėra, tačiau autorės intensyviai studijuota literatūra išaugo į itin vaizdžią ir sudominančią sintezę. Suprantama, čia neapsieinama ir be Nidos menininkų kolonijos. Nijolė Strakauskaitė ši tema labiausiai domina dėl socialinių kontaktų tarp menininkų ir žvejų reikšmės, ji parodo, kad dailininkų veikla turėjo įtakos ir vietinei visuomenei bei žvejams (p. 118).

Paskutiniame pirmos dalies skyriuje autorė pateikia žmonių, kurie gyveno nerijoje iki 1944–1945 m., bet buvo priversti bėgti, o nuo 1988 m. čia lankydavosi ir lankosi, prisiminimus. Čia ji aptaria keletą kontekstų, kuriuose kilo Nerijos gyventojų atsiminimai bei liudijimai, ir informatyvių paaiškinimų apie „nostalgijos turistų“ vaidmenį ir savimonę. Antroje knygos dalyje autorė aptaria įvairias švietimo strategijas Prūsų Lietuvoje, svarbią vietą skirdama gimnazijų raidai. Šis straipsnis irgi atsirado visų pirma kaip pačios autorės atliktų tyrimų ir didelio darbo archyvuose rezultatas. Toliau pateikiami biografinio pobūdžio skyriai – apie karalienę Luizę, apie poetą Simoną Dachą, apie teologą bei publicistą Martyną Liudviką Rėzą ir mokslininką Adalbertą Bezenbergerį. Be abejo, visi šie žmonės buvo susiję su anksčiau aprašytais kraštovaizdžiais ir jo veikiami. Jie ir patys paliko reikšmingus pėdsakus tuose kraštovaizdžiuose, dėl ko neabejotinai nusipelno vietos šioje knygoje.

Tie, kurie pastaruosius du dešimtmečius domisi nerijos istorikės darbais, žino, kad jos domėjimasis minėtomis ir aprašytais kultūros istorijos asmenybėmis nėra naujas. Nereikėtų paskubomis versti šios knygos puslapių, nes dėmesingas skaitytojas tikrai pastebės subtilius, tačiau vis dėlto esminius niuansus, kuriais autorė geba papildyti savo ankstesnių tyrimų apie šiais asmenybes rezultatus.

Telieka reziumuoti, kad tai susidomėjimą skatinanti ir, be to, patraukliai skaitoma (!) knyga, kuri turėtų sulaukti kuo platesnės sklaidos.